

Последните войводи

Откъс от книгата

Андрея Илиев

ПОСЛЕДНИТЕ ВОЙВОДИ

© Андрея Илиев, *автор*

© Дамян Дамянов, *художник на корица*

София 2015

© Сиела Норма АД

ISBN 978-954-28-1702-4

Последните войводи

Откъс от книгата

Андрея Илиев

„Разбойничеството е груба физическа реакция против насилията на държавата и властта, проява на нагона за свобода чрез импулсите на инстинкта за самосъхранение. То предшества ученията на Исуса, на Манеса, поп Богомила, Толстоя тъй, както грубите животински форми от праисторическите времена предшават и служат за основа на сегашните свършени животински форми; както грубите дивашки викове и звуци – на музиката на Бетховена; както примитивните рисунки на праисторическия човек – на картините на Рафаела; както кремъклияката – на твоята манлихера. Разбойничеството, което е рожба на диктатурата, е манометърът, който показва до каква степен обществените отношения са станали непоносими поради насилията и грабителството на държавата и властта. Салвий и Спартак са създания на робството и безчовечното отнасяне на римляните спрямо робите; те предшават Исуса и през всичките времена от 2000 години насам са вдъхновявали борците за свобода. Филип Тотьо и Панайот Хитов са предтечи на Ботева; Картуш е създаден от деспотизма на Людовик XIV и е предвестник на бурята, която след по-малко от един век помете целия род на Капетингите. Яко и Качамачко бяха създадени от диктатурата на Стамболова; те увиснаха на бесилката в двора на Черната Джамия, а само 5 години след това Стамболов бе съсечен на улицата. Щом животът се промени и народите се доближат до свободата, разбойничеството изчезва само по себе си – също като при болестите: щом премахнеш причините, болезнените явления изчезват.“

Петър Манджуков, „Предвестници на бурите“

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	11
След Освобождението.....	12
След Първата световна война.....	16

МИТЮ ГАНЕВ

I. НАЧАЛОТО.....	24
От село Горски извор до Сливенския затвор.....	24
Петър набира слава и пари.....	30
Митю Ганев бяга от затвора.....	33
Създаване и състав на разбойническата чета.....	33
Други „колеги“ на Митю Ганев.....	36
Митю Ганев в действие.....	37
Великденското приключение.....	39
Убийството край Бодрово.....	42

Убийство на агент от „Обществена безопасност“	44
Среднощните обири	48
II. ДЕЙСТВИЯ НА ВЛАСТИТЕ	51
Агент № 65 пристига със специална мисия	51
На какво се дължи безпомощността на полицията?.....	55
Какви са указанията отгоре?.....	57
Какво планира местната власт по отношение на Митю Ганев?	60
III. КОМУНИСТИТЕ СЪЗДАВАТ ХАСКОВСКАТА ЧЕТА	
„ХРИСТО БОТЕВ“	63
В Хасково се залавят за работа	65
Политическа ли е и доколко чета „Христо Ботев“?	82
13 юли 1924 година: Търговецът Смочевски попада на засада	84
Пак от Любимец идва идеята за следващата акция.....	87
Парите от акцията.....	91
31 юли 1924 година: Четата блокира пътя Хасково – Конуш	93
IV. МИТЮ ГАНЕВ СЕ ПРИСЪБЕДИНЯВА КЪМ ЧЕТА	
„ХРИСТО БОТЕВ“	98
ОК на БКП в Хасково прави първите стъпки	99
Историята с вербовката	101
Защо?.....	103
Става ли Митю Ганев комунист?	105
Вълкът козината си мени, но нрава си – не.....	108
„С едно канче почна да ме полива по главата с вряла мас“	109
„Казвай где са парите или мас ще възварим!“	112
„Митю искаше да му даде парите си и го мушкаше с камата“	117
Опит за портрет на Митю Ганев	119
V. РАМО ДО РАМО С ЧАЛЪКА	124
17 септември 1924 година: Четата завладява село Попово	124
19 септември 1924 година: Сражението в местността Душка	130
20 септември 1924 година: Засада край село Мало Градище.....	132
27 септември 1925 година: Краят на лесничея Беликов	134
Бурната есен на 1924 година	135
Противоречията в четата назряват.....	139
14 декември 1924 година: На подстъпите на Хасково	141
15 декември 1924 година: Сражението в село Манастир	142
Зимуването	145
VI. НОВИ СХВАТКИ ЗА 1925 ГОДИНА И ПЪРВИ ЖЕРТВИ	156
30 март 1925 година: Боят в село Навъсен	156
17 април 1925 година: Чалъка и Велю Христов сеят смърт по улиците на Пловдив	158
20 април 1925 година: Боят в местността Черния камък.....	160

VII. ДЕЙСТВИЯ НА ВЛАСТИТЕ СЛЕД СЪБИРАНЕТО	
НА ДВЕТЕ ЧЕТИ	165
Полицията.....	165
Нова мода – команди потери.....	167
Още мерки на централно ниво	168
Военните влизат в играта.....	170
VIII. МИТЮ ГАНЕВ СЕ ОТДЕЛЯ ОТ ЧАЛЪКА	
Групата на Чалъка	174
Какво прави групата на Митю Ганев?.....	175
Боят край село Конуш и завладяването на тухларната.....	176
Сражението на връх Аида.....	178
3 юни 1925 година: Блокада на пътя Хасково – Малево	179
Ходовете на полицията	182
На границата: Защо Митю Ганев отказва да напусне България?	185
IX. 23 ЮНИ 1925 ГОДИНА: ПОСЛЕДНОТО СРАЖЕНИЕ	
НА ПОСЛЕДНИЯ ВОЙВОДА	190
Капанът на Стателов хлопва.....	191
И Чалъка загива... ..	197

АПОСТОЛ КУРДОЛУ

I. НАЧАЛОТО	204
Курдоолу	204
Другарите на Курдоолу.....	206
II. 16 ОКТОМВРИ 1924 ГОДИНА: ОГРАБВАНЕ НА	
БОТЕВСКИЯ ДЪРЖАВЕН БИРНИК	211
III. 6 НОЕМВРИ 1924 ГОДИНА:	
НАПАДЕНИЕТО В СЕЛО БОЯНА.....	214
IV. 21 ЯНУАРИ 1925 ГОДИНА: ГРАБЕЖ И УБИЙСТВО	
НА РУМЪНСКИ БИРНИК В КАРАПЕЛИТ	216
V. НОВИТЕ ПОПЪЛНЕНИЯ	219
VI. ОБИРИ НА ДРЕБНО	229
VII. 14 ФЕВРУАРИ 1925 ГОДИНА: УБИЙСТВО ВЪВ ВЕНЧАН	232
VIII. 20 ФЕВРУАРИ 1925 ГОДИНА: НАПАДЕНИЕ	
НА ОБЩИНАТА ВЪВ ВЪЛЧИ ДОЛ	234
IX. ЗАЩО КУРДОЛУ СЕ РАЗДЕЛЯ СЪС СТРАШНИЯ	241
X. 26 ФЕВРУАРИ 1925 ГОДИНА:	
ОБИР НА ТУРСКАТА СВАТБА	243
XI. 5 МАРТ 1925 ГОДИНА: НАПАДЕНИЕ НА ВЛАКА	247
XII. ВЛАСТТА СЕ РАЗДВИЖВА, ПЪРВИ АРЕСТИ	
Полицията.....	251

Контрачетите.....	253
Първата вълна от арести	256
XIII. ЗАИГРАВКАТА НА КУРДООЛУ С БКП	260
Курдоолу и ДРО.....	261
БКП във Варненско през 1925 година	263
Благой Касабов прави чета	267
Какво всъщност се случва в края на март и началото на април 1925 година?.....	271
Ироничната усмивка на историята	272
Курдоолу привиква Куштепелията	274
XIV. 4 АПРИЛ 1925 ГОДИНА: ОБИР НА БИРНИКА В ДАМНАЛЪ ОРТА	276
XV. ВТОРИ ОПИТ ЗА ВРЪЗКА С БКП	278
Какво отговарят комунистите?.....	278
Куштепелията изпълнява поставената задача.....	280
Защо БКП ликвидира четата на Курдоолу?	282
XVI. 9 АПРИЛ 1925 ГОДИНА, ИЛИ РАЗГРОМЪТ	284
Задържането на Георги Кутиев	285
Престрелката пламва с нова сила.....	287
XVII. КУРДООЛУ СЛЕД РАНИЯВАНЕТО	289
Убийството на Димитър Русев	290
Бирници в капан.....	291
XVIII. 30 ЮЛИ 1925 ГОДИНА: КРАЯТ НА КУРДООЛУ	294
Полицейската версия.....	295
Какво всъщност се е случило?	295
Братя Димитрови	297

УВОД

От древността до наши дни винаги е имало някаква част от човешкия род, която не се е съобразявала с установените порядки и е предпочитала да преживява извън писаните и неписаните закони на обществото. Независимо от обществения строй и формата на държавно устройство, тя се множи и развива по свои правила, които наглед не са свързани и не зависят от общите условия. Сред целокупния криминален контингент има една особена прослойка, която пък като че ли се движи на ръба и нерядко и съвсем незаслужено, благодарение на иронията на историята и късата памет на поколенията, се окичва с някаква романтична окраска. През годините тя носи различни имена, но същността ѝ е една и съща – грабежи и обири на чуждо имущество със силата на оръжието. През периода, който разглеждаме, тези хора се наричат разбойници.

Разбойничеството е специфичен симптом за здравето на всяко общество. То сигнализира за опасни пробиви в имунитета му и вещае за мащабна и продължителна криза в икономиката и държавността. В този смисъл то е следствие на стопанските и социалните проблеми в държавата и никакви закони, дори драконовски, не водят до неговото изкореняване, ако не се подобрят условията на живот в нея.

Цялата история на разбойничеството в България доказва това. То разцъфтява в годините след войните и колкото по-жесток е конфликтът и по-тежко поражението, толкова по-многобройни и нагли са мъжете, решили да се препитават със силата на оръжието. За него способстват както обедняването вследствие на сгромолясването на икономиката и огромната бежанска вълна, така и наличието на много незаконно оръжие у населението. Пак заради войните се появява една особена прослойка. Това са обикновено мъже, които са били преки участници в тежки сражения с много кръв и жертви. За тях човешкият живот е престанал да бъде върховна ценност и те са склонни за житейска дреболия да преминат изтънялата черта между човешкото и нечовешкото.

В новата история на България разбойничеството има два периода, през които достига сериозен връх и се превръща в пречка за развитието на обществото и в бич за обикновените хора: в годините след Освобождението до началото на 90-те години на XIX век и след края на Първата световна война, като особени размери достига през 1924–1925 година. И през двата периода отговорните институции изпробват огромен арсенал за ликвидирането му, включително и създаване на специално законодателство. И в двата случая тези мерки се оказват по същество ялови. Разбойничеството се свива към обичайните си ниски и търпими стойности едва след като се подобри стопанската конюнктура и обикновеният човек може да изхранва себе си и семейството си с двете си ръце. В този смисъл най-добре го е обяснил един разбойник от Ивайловградско в писмо до местния околийски управител: „Целта ми не е била за отмъщение и разбойничество, понеже в моето тяло не се крие някоя зловна душа, а да си направя една скромна сума, за да мога да преживея в някой кът на земното кълбо“¹.

¹ Златилов, В. Разбойничеството в Източните Родопи (1918–1941 г.) – Известия на държавните архиви, 65, 1993.

След Освобождението

След Освобождението разбойничеството така разцъфтява, че парламентът е принуден през 1887 година да приеме първия Закон за изстребление на разбойниците. Най-големите чети се организират в пограничните области и са съставени предимно от българи бежанци или изселени от България мюсюлмани. Дейността им е облагодетелствана както от планинския или гористия характер на районите, така и от близостта на слабо охраняваната държавна граница. Най-дълго оцелелите групи обикновено използват тактиката след извършен удар да се спасят от потерите, като преминават в Турция, Гърция или Сърбия.

Една от най-известните чети в Родопите е тази на **Илия Касъров**. През 1888 година той извършва акция, която отеква в цяла Европа. През нощта на 25 срещу 26 юни предвожданите от него дващестина четници нахлуват в жп станцията в Белово и отвлечат шест души, сред които чиновниците Линдер и Биндер и търговецът Лука Миткоолу. На Биндер това му се случва за втори път – по времето, когато Белово е все още в границите на Източна Румелия, той е отвлечен от действащия тогава из Родопите грък разбойник Спанос. Знаейки, че ги очаква цяла одисея, докато се доберат до лелеяния откуп, разбойниците *„същевременно задигат хляб, ракия, тютюн и разни други хранителни продукти“*². На другия ден Касъров освобождава трима от заложените – един слуга и двама работници, които не представляват интерес за него. Те носят писма и телеграми от останалите трима до роднините им, в които, първо, молят „да им пратят пари за откуп“, и второ, „да съобщят на властите да не преследват разбойниците, защото животът им бил в опасност“.

Още на 26 юни правителството взема спешни мерки за освобождаване на отвлечените. По заповед на вътрешния министър околийските началници на Пазарджик, Ихтиман, Пещера и Самоков получават заповед да съберат всичките си неангажирани с конкретни задачи подчинени и да тръгнат по следите на похитителите. Беловци също формират потеря. Освен това от Пазарджик са изпратени за подсилване на полицията два взвода войници, а от София с влак за района потеглят две роти пехотинци. За ръководител на всички тези сили е назначен главният секретар на МВР Илия Луканов.

В случая обаче се намесва гръцкият консул в Пазарджик Илиопулос, понеже единият от отвлечените – Лука Миткоолу, е гръцки поданик. Той настоява да се изпълнят безусловно исканията на разбойниците и да не се използва сила срещу тях. Междувременно те намаляват чувствително откупа – склоняват да освободят тримата срещу 3300 турски лири. Сумата е събрана от жителите на гръцкия квартал в Пазарджик и предадена на Касъров близо до турската граница.

Разбойниците си поделят златото – всеки получава по 250 турски лири, пръсват се на малки групички и минават на турска територия.

Рила е свърталище на разбойници открай време, най-вече заради пътищата, които водят към Рилския манастир. Освен труднопроходимия терен голяма роля за бума на престъпленията играе и българо-турската граница, минаваща в онова време по южните склонове на планината. Пикът на разбойническите нападения е през 1888 година. Те се извършват основно от бежанци от Македония и пастирите куцовласи, които „покрай овчарлъка си често вършат разбойничество, като обират пътниците, движущи се из планината“. Тук често прескача и Илия Касъров с четата си.

Най-известни местни войводи обаче са Илия Градовеца, Коце Банскалията и в един кратък период – братя Николови.

² ЦДА, фонд № 2123К, опис № 1, а. е. № 21416, с. 149.

Илия Градовеца върши много поразии – занимава се основно с кражба на добитък, пътни обира и рекет, но шумява с отвличането край село Пастра на дворецовия фотограф Иван Карастоянов, „извикан от княз Фердинанд, пребиваващ със свитата си по това време в Рилския манастир, за да направи някои снимки“. Кюстендилският окръжен управител Митко Радославов получава извънредни пълномощия за борба с похитителите и той се възползва от тях. Освен че усилва потерите на полицейските пристави, специално ангажирани с охраната на манастира и поклонниците, той прибира в ареста внушително число бивши харамии, преминали в „запаса“ и вече подвизаващи се предимно по кафенетата на сладка приказка за доброто старо време. Следващите, които арестува, са всички по-близки роднини на Илия Градовеца и четниците му. Явно условията в ареста не са били от най-добрите, защото първи предлагат да съдействат бившите разбойници, установили се в Дупница. Няколко от тях са пуснати и успяват да се свържат с Градовеца и да го убедят да пусне фотографа без откуп. Потерите обаче не спират да го преследват. На 11 октомври 1888 година една от тях се натъква на неговата чета и след престрелка убива двама и залавя ранен друг. Единият от застреляните се оказва Градовеца.

„Помни се и днес от съвременници, че на убития войвода Илия Градовеца главата е била отсечена и носена на кол в Дупница, Кюстендил и София.“³

Коце Банскалията върлува с шест души чета. Въпреки че неговите „подвизи“ са къде по-незначителни – основно обира пътници, отвличането на двама самоковци за откуп по същото време, когато полицията е под пара да търси Градовеца, му изиграва лоша шега. Той получава парите, но влиза в полезрението на усилените по това време заради произшествието с фотографа потери и в края на август 1888 година е убит.

През декември 1888 година след поредния му обир край Горна Джумая турска потеря пък застига Илия Касъров и го ликвидира. За да е сигурен, че това наистина е прочутият разбойнически главатар, горноджумайският каймакамин иска съдействие от кюстендилския окръжен управител Радославов. Той изпраща *„старшия стражар при Дупнишкото околийско управление Димитър Я. Радев, опълченец и най-добрия и опасен преследвач на харамии в Рилската планина. Фактът се потвърдява“⁴.*

Следващите години няколко малки чети се опитват да заемат мястото на тримата ликвидирани, но потерята, командвана от полицейски пристав със специални пълномощия, със седалище в Рилския манастир, успява да ги обезвреди.

До Сръбско-българската вой-на разбойничеството в Стара планина е сравнително рядко явление. След нея то се засилва рязко в Ловешко, Плевенско и Софийско, където действат 5–6 банди. Главни герои са Яко Тодоров и Омер Качамачко в Тетевенско и братя Николови в Луковитско. Близо три години, главно през лятото, те върлуват в България, а през зимата се оттеглят в Турция и Сърбия, където живеят „безнаказано и разгулно“. Поради тази причина основната роля за ликвидирането им е отредена на дипломацията.

С **Яко войвода** се заема българският дипломатически агент в Цариград Георги Вълкович. След като узнава от сигурни източници, че Яко и Качамачко са в Цариград, той се обръща директно към Високата порта с искане да бъдат арестувани и предадени на българските власти. Започват да го прехвърлят от инстанция на инстанция. Тогава запознатият с местните нрави Вълкович влиза под кожата на министъра на полицията и след „един бакшиш от няколкостотин турски лири успява да го

³ ЦДА, фонд № 2123К, опис № 1, а. е. № 21416, с. 157.

⁴ ЦДА, фонд № 2123К, опис № 1, а. е. № 21416, с. 155.

придума да предаде на българските власти тия двама опасни разбойници“. В София те са осъдени от специален военен съд на смърт и са екзекутирани публично.

По сходен начин се действа за залавянето на четиримата братя **Благо, Тодор, Вельо и Петър Николови** в Сърбия. За три години те извършват десетки обири в Стара планина, като несъмнено „перли в короната“ им са два, извършени все край село Микре, Ловешко. През 1886 година нападат протестантския мисионер Яков Кларк и му откъм-ват 400 лева и два часовника. Само няколко дни по-късно в засадата им попада австро-унгарският вицеконсул Старжински. От него, гавазина и фойтонджията му вземат „разни вещи и всички намиращи се в тях пари“. Турция също ги издирва за убийството на полицаи и няколко богати спахии в село Бистрица, Горноджумайско. Четиримата братя участват заедно с Градовеца в отвлечането на дворцовия фотограф и след провала тръгват за Сърбия. Пътем извършват няколко обири на богати селяни, а при Арабаконанк нападат държавната поща и я обират. Когато минават в Сърбия, се предават на местните власти и твърдят, че са преследвани в България по политически причини. Настаняват се в Пирот и заживяват спокойно.

Научавайки за това, българското правителство изпраща в Белград началника на Административното отделение при МВР Тома Даскалов. И тъй като сърбите искат доказателства, пристигат потърпевши от братята – фотографът Карастоянов и финансистът Траянов. След очната ставка сръбските власти ги връщат в България, където военен съд ги осъжда на смърт чрез обесване.

След Първата световна война

Колкото и да е тежка ситуацията с разбойниците през 80-те години на XIX век за властта и обикновените хора, тя изглежда направо търпима, сравнена с това, което връхлита България след края на Първата световна война.

Обективните причини, които изкарват толкова много мъже по горите, са тежката икономическа криза, обхванала страната след поредната национална катастрофа; рухването на държавността във всичките ѝ аспекти, особено в пограничните райони; разделението на нацията вследствие на политическите боричкания, преминало в определен момент в гражданска война; преразпределението на националното богатство след преврата на 9 юни 1923 година и обедняването на огромна част от населението; заливането на страната от непосилна за икономиката бежанска вълна; изплащането на репарации и непрекъснатото демонстриране от страните-победителки на желанието им да мащат България и да не ѝ позволява да се изправи на крака. Всичко това в един момент се усилва многократно от икономическата криза, разклатила цивилизования свят.

Ако след Освобождението бандите са били концентрирани в граничните и планинските райони и общият им брой за страната се движи през годините около три-четири дузини, то в периода 1919–1934 година буквално във всяка околия се разпореждат по 1–2 чети. Ако преди разбойниците са били вулгарни престъпници, то в по-ново време много от тях започват да кокетничат с политически възгледи и да обслужват политически интереси. Докато в миналото обект на четите са изключително частни лица, то след войната доста от тях, благодарение на протекцията от страна на държавни органи, дотолкова обнагляват, че основно обират и грабят държавни обекти и имущество.

Съществена е и разликата в състава на четите. След войната те са малки – по 3–4 до 7–8 души, обикновено хора, израснали заедно или събрани от някаква идея. Една част от върлуващите чети могат да се определят като чисто разбойнически – тяхната цел обикновено е ограбване на големи суми и бягство зад граница, където да ги изхарчат на спокойствие.

Други кокетират с някакви идеи – политически или национални. За съжаление, част от тях не успяват да потиснат първичните инстинкти на членовете си и в края на краищата те вършат същото по отношение на населението, каквото и вулгарните разбойници. Такива формирования имат комунистите, земеделците и анархистите.

Немалко беди предизвикват и някои от четите на ВМРО, ВТРО, ВДРО и ДРО – все организации, създадени за защита на националните идеали и закрила на българското население в териториите, останали под чужда власт.

Трудно е да се разбере доколко хората в т. нар. политически чети са вярвали наистина в някаква идея. Но пък определено може да се твърди, че обраният селянин или гражданин изобщо не го е еня дали парите му са ограбени заради реализацията на някаква политическа цел или за пиене в белградските кръчми и гиздила на цариградски кокони. Обикновено обирите водят до фалити на фирми, частни стопанства и глад в семействата на жертвите.

В един момент разбойническите чети се превръщат в същинска напаст и пречка за развитието на районите, в които оперират. Направете си изводи от следния факт – за периода от 1924 до 1929 година само в Кърджалийски окръг са ограбени над 2 милиарда лева. При това става дума само за отнети суми, а не за имущество, животни и стока – най-честата плячка на разбойниците в селата и граничните райони, където натуралното стопанство е преобладаващо.

През този период почти всеки район си има свой „герой“, споменът за когото е жив и в наше време. Е, най-често образът му вече е обвеян с романтични краски и е далече от реалността. Това е правено умишлено в по-ново време – особено що са касае до юнаците, заигравали се с партиите.

Един от най-известните разбойници в Софийско е **Дойно Белев**. Съдбата си е направила шега с него – при един от обирите той налита на Борис III, но реагира изключително адекватно. Просто се изпъва като образцов войник и се извинява за причиненото неудобство. После взема пушката за почест и командва на другарите си: „За среща на Негово Величество Царя – за почест!“... Царят не забравя жеста му и когато го залавят и осъждат на смърт по Закона за изстребление на разбойниците, го помилва. Умира в затвора от туберкулоза.

Не такъв късмет вади височайшето лице, когато на 14 април 1925 година свитата му случайно попада в засада на анархистка чета, водена от **Нешо Тумангелов**. Виждайки отдалече пъплещия по нанаторнището в Арабаконанк автомобил, той въобще не си е и помислил, че в него може да е царят. И подхожда доста нехайно в опита си да го спре. Адютантът – ротмистър Стаматов, реагира мигновено, като открива огън. Четниците отговарят на стрелбата и убиват двама. Борис III се спасява с бягство.

Макар че действа основно в Ивайловградско и Свиленградско, **Алтъндишлията** става известен в цялата страна и легендите му приписват участие във всеки по-голям обир дори на северната граница. Той е и пример как случаят може да превърне един мирен и сравнително заможен човек в убиец и страшилище, с което десетки години след смъртта му майките плашат децата си, когато не слушат.

Името му е Георги Стайков. Роден е в Ивайловград в семейството на българин и гъркиня. Учи в родния си град, а после завършва Одринската гимназия. Тъй като баща му се занимава с популярното в района бубарство, след завършване на средното образование го изпраща за 6 месеца в Копринарското училище във Враца, за да усвои тънкостите на занаята. След завръщането си е назначен на служба в Мировото съдилище в Ивайловград, а в началото на 20-те години на миналия век е избран за секретар на Демократическата партия в града.

През 1922 година на Гърция са предадени редица села между Димотика и Ивайловград, в които години наред бащата на Георги е давал на кредит бубено семе. Семейството е пред фалит. Тогава

Георги – къде по настояване на баща си, къде по собствена инициатива, минава няколко пъти границата и успява да събере част от вземанията. При едно от нелегалните прехвърляния е заловен от българските граничари и въдворен на местожителство във вътрешността на страната. След като се връща в Ивайловград, баща му по същество се отказва от него. Обиденият Георги открадва една крава и един катър от семейния обор и минава в Гърция. Когато му свършват парите, се заема с разбойничество. След години в момент на откровение ще признае защо се е преобърнал животът му: „Причина е баща ми и затова трябваше най-напред неговата глава да отреже“⁵.

За кратко време става известен от двете страни на границата като Алтъндишлията – Златния зъб, защото на предните си челюсти има златни зъби.

Първия си грабеж извършва на 11 юли 1922 година, когато влиза в България и отмъква 4 държавни коня. След като изхарчва парите, през август отново се връща и край село Хухла отвлеча стадо добитък. Тъй като пастирчетата имат неблагоприятното да окажат съпротива, Алтъндишлията извършва първото си страшно злодеяние – убива две от децата и тежко наранява третото. Вдигнатата потеря го застига близо до границата и за да се спаси, той изоставя плячката.

В началото на 1923 година преминава нелегално в България и търси подслон при леля си в село Покрован. Убийството на децата обаче има силен отзвук в района и жената го предава на полицията. Кърджалийският съд го осъжда на смърт, но малко преди изпълнението на присъдата Георги избягва от конвоя с помощта на известния хасковски разбойник Митьо Ганев и няколко месеца се подвизава и трупа опит в неговата чета.

Преминал отново в Гърция, Алтъндишлията подлага на анализ дотогавашните си действия, търсейки грешките си. И явно ги намира, защото оттук нататък той сменя както тактиката си, така и целите си. Есента и зимата използва за полагане на основите на солидна мрежа от ятаци от двете страни на границата. Но най-важната промяна е друга – Георги влиза във връзка с местните полицейски и гранични началници в Гърция и България и си осигурява подкрепата им срещу процент от плячката.

След това си подбира четници – основно от Димотика. Шестимата му съратници са известни на полицията като „хора с грабителски инстинкти, контрабандисти и страстни комарджии“⁶. И не на последно място – отказва се от рисковите и трудно осъществими заради преминаването на границата кражби на добитък и се концентрира върху обирите на суха пара.

Най-големият му удар за 1924 година е направен на 5 юли. Тогава в капана му попада пощенска кола и след като убива придружаващия я полицай, задига 602 000 лева, носени за Земеделска банка – Ивайловград. В останалите 5 регистрирани за годината грабежи сумите са значително по-малки.

1925 година за него започва повече от добре – на 31 януари блокира пътя за Ивайловград и задържа дващестина селяни, от които прибира 50 000 лева. Това прелива чашата и българските власти искат от гръцкото правителство да им бъде предаден на основание на издадените му две смъртни присъди. През февруари и април 1925 година той е арестуван, като втория път е интерниран на един от гръцките острови. Алтъндишлията издържа няколко месеца и бяга, като още през септември развява отново байрак в Ивайловградско, където ограбва от пътници 60 000 лева. Появява се отново през януари 1926 година и този път ударът му носи 55 000 лева. По това време закъсва със здравето и си прави операция от язва в болница в Атина. Опитва да заживее като всички – купува си къща в Солун и отваря магазин за манифактурни стоки. Но сърце юнашко не трае – дали защото

⁵ Златилов, В. Цит. съч., с. 358.

⁶ Златилов, В. Цит. съч., с. 359.

оздравява, или защото търговията му доскучава, но през май 1926 година Георги напада пътуващи артисти край Крумовград и откъва от тях 50 000 лева. В следващите четири обира за годината прибира общо над 1 милион в стоки и пари.

Изнервените български власти стигат до доста нестандартно решение да спрат Алтъндишлията – през декември 1926 година за Гърция заминават двама полицаи. Те наемат двама скарани със закона мъже, за да го убият, но те се уплашват и не свършват работата.

Междувременно Алтъндишлията отново нахлува в България и в началото на февруари задържа 9 души дървари, като не се посвения да обере джобните им – общо 850 лева. През март напада група търговци на тютюн и присвоява 65 000 лева. Не така леко минава следващият обир, извършен няколко часа по-късно същия ден, пак на търговец на тютюн – той навярно е оказал съпротива, защото е бил убит.

След това убийство, изглежда, преценява, че поредната смъртна присъда ще му дойде в повече и по земните, и по небесните закони, защото прави нов опит да се откаже от мръсния си занаят. В тази връзка дори уведомява за намерението си с писмо околийския началник в Ивайловград. Той явно не му е повярвал, защото на дипломатическо ниво отново е поставен въпросът за неговото задържане и връщане в България.

На 30 март 1927 година на гара Кулели Алтъндишлията, придружен от двама свои четници, си купува билет с намерение да пътува с влака за Гюмюрджина. Гръцки полицаи го разпознават и при опита да го арестуват го застрелват.

По същото време един от войводите на ВТРО – **Никола Чавдаров**, известен с прозвището си **Царя**, който действа предимно в Крумовградско, сменя предмета на дейността си и се отдава на разбойничество. Той поставя началото на един тип обира, които после ще бъдат продължени от Халил Сеидов от Ардинско. Царя нахлува в селски джамии по време на молитва и ограбва събралите се там хора. Полицията получава изключителна помощ от местното население и бързо арестува четирима от бандата. Адекватно реагира и ВТРО, която иска да отхвърли обвиненията на властите и населението, че държи в редовете си вулгарни разбойници – на 11 май 1927 година Царя е открит обесен на дърво недалече от Крумовград.

Ивайловград има още един „принос“ в историята на разбойничеството – в града за първи път се появяват служители на закона, които не просто помагат на престъпниците, но и самите те извършват убийства и грабежи. Интересен факт – първата им жертва пада мъртва в края на март, когато на гара Кулели приключва кариерата на Алтън-дишлията. Следващите месеци стават още няколко крупни кражби, а полицията все не успява да разкрие бандата. Нещо повече – жертвите са арестувани в полицията и им е повдигано обвинение в симулация и самоограбване.

Повече от две години бандата действа безнаказано. Чашата прелива, след като на 25 ноември 1929 година четирима разбойници с пушечни изстрели спират автомобил от Момчилград. Прибират от пътуващите в него 22 000 лева, шест часовника и три балтона. Ранени са обаче двама чужденци – италианецът Лукели и руснакът Дектерев. Това предизвиква намесата лично на министър-председателя Андрей Ляпчев. Разследването е поверено на полицейски инспектор от Кърджали. Съществен принос за разкриването на бандата има и местната тракийска организация. Резултатите имат ефект на бомба – оказва се, че разбойническата чета е съставена изключително от бивши и действащи полицаи – общо 9 души...

Когато мъжете си налягат парцалите и не смеят да скочат срещу реда и закона, а децата гладуват, жените поемат нещата в свои ръце. **Жечка Георгиева** е от село Таш тепе (днес Камен връх), Елховско. Омъжена. Когато е прекипява, не просто хваща пушката, а застава начело на чета, в която съпругът ѝ е обикновен четник. Нещо повече – сменя го с втори мъж и той също действа под

нейна команда. След няколко дръзки обира тя става известна в Ямболско като Жечка войвода. В края на лятото на 1924 година е заловена и съдебен състав я осъжда на 12 години и 6 месеца строг тъмничен затвор.

Най-характерното за разбойничеството в периода след Първата световна война е използването от партиите и националните движения на неговите средства и методи, както и на негови ярки и не толкова ярки представители за постигането на политически цели. В тази посока особени успехи постига БКП. След провала на Септемврийското въстание и в отчаян опит да остане фактор в обществения живот през 1924–1925 година тя прибира под крилото си такива спорни личности като Георги Янчев и Атанас Премянов в Бургаско, Митю Ганев в Хасковско, проявява интерес към Курдоолу във Варненско...

Именно на последните двама ще спрем нашето внимание на следващите страници.